

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Mahmut YILMAZ VE DİĞERLERİ- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:47278/99)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

8 Ağustos 2006

İşbu karar AİHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli düzeltmelere tabi olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (47278/99) başvuru no'lu davanın nedeni, bu ülke vatandaşları Mahmut Yılmaz, Özgür Tüfekçi, Ahmet Aşkın Doğan, Bülent Karakaş ve Elif Kahyaoğlu, Deniz Kartal, Nurdan Bayşahan (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 29 Aralık 1998 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur.

Başvuranlar, AİHM önünde İstanbul Barosu avukatlarından O. E. Ataman tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

DAVA KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1973, 1975, 1970, 1975, 1974, 1975 ve 1973 doğumludur. Olayların meydana geldiği sırada hepsi de Ankara'da ikamet etmektedir.

Yasadışı bir örgüte üye olduklarından şüphelenen başvuranlar, Ankara polisi tarafından sırayla yakalanmışlardır. Yılmaz, Doğan, Kartal ve Kahyaoğlu 17 Nisan, Tüfekçi, Karakaş ve Bayşahan 19 Nisan tarihinde gözaltına alınmıştır.

Başvuranlar, 1 Mayıs 1996 tarihine kadar Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltında tutulmuşlardır.

Başvuranlar, gözaltına alındıkları andan itibaren, sorgu yapmakla görevli polislerin kendilerine yumruk ve tekme attıklarını, başlarına, cinsel organlarına ve böbreklerine tazyikli su sıktıklarını iddia etmektedirler. Başvuranlar kendilerine hakaret edildiğini, ölümle ve tecavüzle tehdit edildiklerini ileri sürmektedirler. Erkek olan başvuranlar aynı zamanda, polislerin cinsel organlarını sıktıklarını ve sıcak su sıkmak için kollarından astıklarını iddia etmektedir. Doğan aynı şekilde anüsüne bir nesne sokulduğunu ifade etmektedir. Karakaş ise, molotof kokteyli tutmayı reddetmesi üzerine polislerin saçlarını yolduğunu ileri sürmektedir. Başvuranlar aynı zamanda gözaltı sürelerinin sona ermesine kadar işkence seanslarının devam ettiğini, sorgulama sırasında giysilerinin çıkarıldığını ve gözlerinin bağlandığını iddia etmektedirler.

Emniyet, Doğan ve Bayşahan'ın ifadelerini 22 Nisan, Kartal'ın ifadesini 23 Nisan, Karakaş'ın ifadesini 24 Nisan, Kahyaoğlu'nun, Yılmaz'ın ve Tüfekçi'nin ifadelerini de 25 Nisan'da almıştır.

27 Nisan 1996 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcısı, 30 Nisan 1996 tarihinde sorgulanan Kartal haricinde, diğer başvuranların ifadelerini almıştır. Başvuranlar ifadelerinin, gözleri bağlı olduğu sırada Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde alındığını ifade etmektedirler. Resmi belgelere göre Cumhuriyet Başsavcısı başvuranların, odasına sevk edilmelerini talep etmiştir. İfade tutanakları, başvuranların polise verdikleri ifadeleri doğruladıklarını ve Savcının sorularına cevaben, özellikle çeşitli eylemlerde molotof kokteyli attıklarını, bir kısım faaliyetleri ve örgütlenmeleri hakkında bilgi verdiklerini belirtmektedir.

1 Mayıs 1996 tarihinde Adli Tıp Doktoru başvuranları muayene etmiş ve herhangi bir yara tespit edilmediğine dair rapor hazırlamıştır.

Aynı gün, DGM yedek hakimi başvurularla birlikte sekiz şüpheliyi dinlemiştir. Yedek hakim, başvuruların tutuklanmasına ve diğer kişilerin serbest bırakılmasına karar vermiştir.

Başvurular, Cumhuriyet Savcısı ve yedek hakimi karşısında işkence iddialarını dile getirdiklerini iddia etmektedirler. Cumhuriyet Başsavcısı'nın ifade tutanağında böyle bir ifade yer almamaktadır. Hakim sorgu zaptında ise başvuruların Cumhuriyet Başsavcısı ve polis karşısında verdikleri ifadeleri baskı altında imzaladıklarını iddia ettikleri ifade edilmektedir.

Daha sonra ise, başvurular 6 Mayıs 1996 tarihinde adli tıp doktoru tarafından ve çeşitli tarihlerde Ankara Devlet Hastanesi'nde tekrar muayene edilmişlerdir. Bu muayenelerde başvuruların vücudunda anormal bir yara tespit edilmemiştir.

Tüfekçi 13 ve 15 Mayıs 1996 tarihinde, Karakaş ve Yılmaz 14 ve 15 Mayıs 1996 tarihinde, Doğan 15 Mayıs 1996 tarihinde Ankara Devlet Hastanesi'nin nöroloji ve üroloji servislerinde muayene edilmişlerdir.

17 Mayıs 1996 tarihinde, adli tıp doktoru bu muayeneler sonucunda raporlar hazırlamıştır. Bu raporlarda, başvuruların günlük faaliyetlerini engelleyecek ya da hayatlarını tehlikeye düşürebilecek herhangi bir tespitte bulunulmadığı ifade edilmiştir.

Bayşahan 20 Mayıs 1996 tarihinde üroloji servisinde muayene edilmiştir. Hazırlanan raporda, başvuranın psikiyatri servisindeki muayenesinin yapılmadığı belirtilmiştir.

Kahyaoğlu 9, 15 ve 20 Mayıs 1996 tarihlerinde nöroloji, ortopedi ve romatizma bilim servislerinde muayene edilmiştir.

Bu son iki başvuranla ilgili olarak, adli tıp doktoru 23 Mayıs 1996 ve 4 Haziran 1996 tarihlerinde raporlar hazırlamıştır. Bu raporlar, 17 Mayıs 1996 tarihinde hazırlanan raporlarla aynıdır.

Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcısı, 7 Haziran 1996 tarihinde sunulan iddianameyle başvuruların da aralarında bulunduğu on beş kişiyi, yasadışı bir silahlı örgüte üye olmak, patlayıcı madde bulundurmak ve kullanmak suçlamış ve Ceza Kanunu'nun 168. ve 264. maddeleri uyarınca mahkum edilmelerini talep etmiştir.

10 Temmuz 1996 tarihinde, DGM Kartla ve Bayşahan'ın serbest bırakılmasına karar vermiştir.

DGM 6 Aralık 1996 tarihinde, yasadışı bir örgüte üye olmak, patlayıcı madde bulundurmak ve kullanmak suçundan başvuruları çeşitli hapis cezasına mahkum etmiştir. Suç ortakları delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır.

Yargıtay 17 Aralık 1996 tarihinde, soruşturma yetersizliği nedeniyle bu kararı bozmuştur.

DGM, Kahyaoğlu'nu 6 Aralık 1996 tarihinde, Yılmaz'ı 17 Haziran 1998 tarihinde, Doğan'ı, Karakaş'ı ve Tüfekçi'yi 13 Temmuz 1998 tarihinde serbest bırakmıştır.

9 Kasım 1998 tarihinde davayı tekrar inceleyen DGM, başvuruların hapis cezalarını hafifletmiştir. Suç ortakları aklanmıştır.

DGM'ye gönderilen çeşitli yazılarda başvuranlar, gözaltında bulundukları sırada itirafa zorlamak için kendilerine polisler tarafından işkence yapıldığını iddia etmişlerdir. DGM'nin bu dilekçeleri değerlendirmeye almadığı fakat aldığı kararlardan, başvuranlardan her biri için ilgilinin kötü muamele yapılması nedeniyle şikayetçi olduğunu belirterek bunları "not ettiği" anlaşılmaktadır.

Yargıtay, 6 Aralık 1999 tarihinde 9 Kasım 1998 tarihli kararı onaylamıştır.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, gözaltında bulunduğu sırada kendilerine işkence yapıldığından şikayetçi olmakta ve AİHS'nin 3. maddesine atıfta bulunmaktadırlar.

Hükümet, cezai idari ve hukuki başvuru yollarına dikkat çekmekte ve başvuranların iç hukuk yollarını tüketmediklerini belirtmektedir. İkinci olarak sağlık raporlarının iddialarını destekleyecek hiçbir unsura yer vermediğini ifade etmektedir.

İç hukuk yollarının tüketilmesi ile ilgili olarak Hükümet'in argümanları dikkate alındığında, AİHM'nin bu alandaki görüşünü tekrar açıklaması gerekmektedir. Gözaltı sırasında kötü muamele yapılması nedeniyle şikayetçi olabilmek için, cezai başvuru yolu AİHS'nin 35 § 1. maddesi uyarınca uygun ve yeterli bir yol teşkil etmektedir (Bkz. *örneğin, Erdoğan-Türkiye* (karar), no: 28492/95, 21 Eylül 1999, *Gelgeç ve Özdemir-Türkiye* (karar), no: 27700/95, 27 Nisan 2000, *Kaplan-Türkiye* (karar), no: 24932/94, 19 Eylül 2000). Bunun üzerine AİHM, AİHS'nin 35 § 1. maddesi uyarınca iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediği konusunu daha fazla incelemenin gerekli olmadığı görüşündedir, zira her ne olursa olsun başvurunun bu kısmının ilerleyen nedenlerden dolayı kabuledilemez olduğu kanaatindedir.

Mevcut davada, başvuruların AİHM önünde dile getirdikleri yaralar özellikle tekme atılması, cinsel organların ezilmesi, nesne ile tecavüz, askı kaynar su tutulması ve saçların çekilmesi olarak yorumlanabilir.

Bununla ilgili olarak AİHM öncelikle, Türkiye'de işkence uygulamasının varlığı konusunda, başvuruların yaptıkları genel bir değerlendirmenin belirleyici bir kanıt olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Bunlar mevcut davada somut ve ilgili unsurlara dayanmamaktadır (Bkz. *Kaplan*, ve *mutatis mutandis, Labita-İtalya*, no: 26772/95). Zaten AİHM, başvuruların en ufak bir somut delil ya da delil başlangıcı sunmadıklarını ve işkence iddialarını destekleyecek ikna edici açıklamalarda bulunmadıklarını not etmektedir. AİHM mevcut durumda gizli gözaltı sözkonusu olmadığını tespit etmektedir (Bkz. *Kaplan*).

Hiç kuşkusuz AİHM, gözaltı sırasında kötü işkence gördüğünü iddia eden bir kimsenin delil elde etmesinin zor olabileceğini kabul etmektedir. AİHM aynı zamanda, başvuranın delil sunma konusunda karşılaştığı zorlukların kısmen de olsa, ilgili dönemde dile getirilen şikayetler karşısında etkili bir şekilde hareket etmeyen yetkililerden kaynaklanabileceğini de kabul etmektedir (Bkz. *mutatis mutandis, Caloc-Fransa*, no: 33951/96, 20 Temmuz 2000, *İlhan-Türkiye*, no: 22277/93, ve *Labita*).

Bununla birlikte, dosyadan başvuruların gözaltı süresinin bitiminde adli tıp doktoru tarafından muayene edildikleri anlaşılmaktadır. Daha sonra ise, olası beyin ya da ortopedik travmalarının ya da üroloji hastalıklarının bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla her biri çeşitli sağlık muayenelerin tabi olmuştur.

Oysa ki, bu sağlık raporlarından hiçbirisi herhangi bir belirtiye yer vermemektedir. Halbuki başvuruların maruz kaldıkları kötü muamelelerden bazıları –altını çizmek gerekir- o kadar ciddi ki, olayların meydana gelmesinden çok sonra bile bu yaraların görülebilmesi gerekmektedir.

AİHM aynı zamanda, gözaltında bulundukları sırada başvuruların “Devlet temsilcileri karşısında kırılabilirlik, dayanıksızlık ve kaygı verebilecek” bir duyguya kapılabileceklerini kabul etmektedir (Bkz. *İlhan*, ve *Aksoy-Türkiye*, 18 Aralık 1996, *Derleme Hükümler ve Kararlar*) fakat her şeyden önce ve ilgili açıklamaların bulunmayışı nedeniyle, başvuruların gözaltı sürelerinin sona ermesini takip eden dönem için aynı şeyi kabul etmemektedir.

Oysa ki AİHM başvuruların, dosyaya eklenen belgelerden hareketle, gözaltı süresinin bitiminde kendilerini dinleyen DGM yedek hakimi karşısında yalnızca polise ve Cumhuriyet Başsavcısı’na verdikleri ifadeleri inkar ettiklerini ve baskı altında ifade verdiklerini belirttiklerini gözlemlemektedir. Başvurular, DGM yedek hakimi karşısında AİHM önünde dile getirdikleri kötü muamele şekillerini açıklamamışlardır.

Bu koşullar altında AİHM, başvuruların ve avukatlarının dile getirdikleri şikayetlere ilişkin olarak yetkili makamlara daha sağlam deliller sunmadan, derinlemesine bir soruşturma yürütülmesini yasal olarak bekleyemeyecekleri kanaatindedir (Bkz. *örneğin*, *Ş.T.-Türkiye* (karar), no: 28310/95, 9 Kasım 1999).

Sonuç olarak adli makamların, başvuruların daha sonraki şikayetleri ile ilgili olarak etkili soruşturma yürütme görevlerini yerine getirmedikleri söylenemez. Zira başvuruların iddiaları savunulabilir olduğu ölçüde yetkili makamlar bu sorumluluklarını yerine getirirler, Haziran ve Mayıs ayları boyunca düzenlenen sağlık raporları dikkate alındığında mevcut olayda böyle bir durum söz konusu değildir (Bkz. diğerleri arasında, *Salman-Fransa* [GC], no:21986, *İlhan*, *Çakıcı-Türkiye* [GC], no: 23657/94, ve *Aksoy*).

Kahyaoğlu’nda 20 Mayıs 1996 tarihinde tespit edilen rahatsızlık ise kaynağı ne olursa olsun 3. madde kapsamına alınabilecek derecede ciddi bir rahatsızlık gibi görünmemektedir (Labita-İtalya [GC], no: 26772/95).

Kısaca AİHM, başvuruların şikayetçi oldukları kötü muamelelerin polisler tarafından yapıldığı konusunda şüphe uyandırabilecek ve/ya da mevcut davada ulusal mahkemelerin tutumlarının tartışma konusu yapılmasını sağlayabilecek herhangi bir unsur bulunmadığını gözlemlemektedir (Bkz, diğerleri arasında, *Yılmaz-Türkiye* (karar), no: 50743/99, 30 Mayıs 2000, *Fidan-Türkiye* (karar), no: 24209/94, 29 Şubat 2000, *Uykur-Türkiye* (karar), no: 24599/95, 9 Kasım 1999, ve *Ş.T.- Bkz. aynı zamanda, mutatis mutandis, Klaas-Almanya*, 22 Eylül 1993 tarihli karar).

Sonuç olarak ve başvuruların Türk hukuku ile kendilerine tanınan başvuru yolunu kullandıkları varsayıldığında AİHM, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun

olduğu ve AİHS'nin 35 §§ 3. ve 4. maddeleri uyarınca kabuledilemez ilan edilmesi gerektiği kanaatindedir.

II. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, bünyesinde bir askeri hakim bulunması nedeniyle Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme niteliği taşımadığını iddia etmektedir. Başvuranlar aynı zamanda gözaltında bulundukları sırada baskı altında verdikleri ifadelere dayanılarak mahkum edildiklerini ve gözaltında bir avukat tarafından temsil edilmediklerini belirterek bu mahkeme önünde adil olarak yargılanmadıklarını ileri sürmektedirler. Başvuranlar bu itibarla AİHS'nin 6 §§ 1. ve 3 c) maddesine atıfta bulunmaktadır.

A. Kabuledilebilirlik Hakkında

AİHM, şikayetlerin AİHS'nin 35 § 3. maddesi bakımından açıkça dayanaktan yoksun olmadığına karar vermiştir. Başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığından bu şikayetleri kabuledilebilir bulmuştur.

B. Esas Hakkında

1. AİHS'nin 6 § 1. maddesine ilişkin olarak yapılan şikayet

Hükümet, 22 Haziran 1999 tarihli ve 4390 sayılı Kanun'la DGM bünyesinde askeri hakim bulunması uygulamasına son verildiğini belirtmektedir.

AİHM aynı zamanda 30 Haziran 2004 tarihli ve 5190 sayılı Kanun'la DGM'lerin kaldırıldığını gözlemlemektedir.

Hal böyle iken AİHM, mevcut davaya konu olan olaylarla ilgili olarak, buna benzer şikayetlerin dile getirildiği pek çok dava incelediğini ve bunların AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlali yönünde sonuçlandığını hatırlatmaktadır (Bkz, *Özel-Türkiye*, no: 42739/98, 7 Kasım 2002, ve *Özdemir*).

AİHM elindeki mevcut unsurları inceledikten sonra Hükümet'in davayı farklı şekilde sonuçlandıracak hiçbir olgu ve delil sunmadığı kanaatine varmıştır. AİHM, Ceza Kanunu'nda öngörülen ve cezalandırılan suçlardan ötürü Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanan başvuranların, aralarında asker kökenli bir hakimin yer aldığı mahkeme önüne çıkma konusunda endişe duymalarının anlaşılabilir olduğu kanısındadır. Dolayısıyla başvuranlar, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin davanın gerekçesine yabancı mülahazalar ışığında sebepsiz bir yargı kararı almasından haklı olarak kaygı duymaktadırlar. Bu nedenle başvuranların, bu yargı merciinin tarafsız ve bağımsız olmadığı yönündeki şüphelerinin, nesnel bir biçimde haklı gerekçelere dayandığı kabul edilebilir (*Incal –Türkiye*, 9 Haziran 1998 tarihli karar, *Derleme*).

Sonuç olarak AİHM, başvuranları yargılayıp mahkum eden Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin, AİHS'nin 6 § 1 maddesinde öngörülen bağımsız ve tarafsız bir mahkeme niteliğini taşımadığı sonucuna varmıştır.

2. AİHS'nin 6. maddesine ilişkin olarak yapılan şikayetin geri kalan kısmı

Hükümet bir ihlalin varlığını inkar etmektedir.

AİHM, daha önceki benzer davalarda da dile getirildiği üzere, tarafsızlıktan ve bağımsızlıktan yoksun bir mahkemenin, hiçbir surette, yargı yetkisi altındaki kişilere adil bir yargılama süreci temin edebileceğinin varsayılamayacağını hatırlatır.

Başvuranın, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde görülmesi hakkının ihlal edildiği tespiti ışığında, AİHM, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin diğer şikayeti incelemeye gerek olmadığı kanaatine varmıştır (Bkz. diğerleri arasında, *Çıraklar-Türkiye*, 28 Ekim 1998, *Derleme*).

III. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlardan her biri maddi ve manevi tazminat olarak çeşitli miktarda tazminat talep etmektedirler.

Hükümet bu taleplerin reddedilmesini talep etmektedir.

AİHM bir mahkumiyet kararının AİHS uyarınca tarafsız ve bağımsız olmayan bir mahkeme tarafından verildiği sonucuna vardığında, prensip olarak en uygun tazminin, başvuranın talebi üzerine yeni bir davanın ya da prosedürün yeniden açılması olacağı kanaatine varmıştır (*Öcalan-Türkiye* [GC], no: 46221/99). Sonuç olarak AİHM, başvuranların tazminat taleplerini reddetmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar AİHM nezdinde yaptıkları masraf ve harcamalar için 25.147.72 Euro, artı katma değer vergisi talep etmektedirler.

Hükümet, kanıtlayıcı belge sunulmamış olması sebebiyle bu talebin reddedilmesini talep etmektedir.

AİHM içtihatlarına göre, başvurana ancak gerçekten yapılan ve makul bir miktardaki masraf ve harcamaların geri ödenebileceğini hatırlatır. Elindeki mevcut unsurlar göz önüne alındığında AİHM masraf ve harcamalar için başvuranlara toplu olarak 1.000 Euro ödenmesinin makul olduğuna karar vermiştir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası’nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS’nin 6 § 1 ve 3 c) maddelerine ilişkin olarak yapılan şikayetler konusunda başvurunun *kabuledilebilir* olduğuna ve geri kalan kısmının *kabuledilemez* olduğuna;
2. AİHS’nin 6 § 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. AİHS'nin 6. maddesine dayalı şikayetlerin geri kalan kısmının incelenmesinin *gerekli olmadığına*;

4. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere ve miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak, Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara masraf ve harcamalar için 1.000 Euro (bin) *ödenmesine*;

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;

5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesine uygun olarak 8 Ağustos 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.